

Karolina Flieger

Historia policji od czasów II wojny światowej do współczesności

Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa nr 3, 147-149

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Karolina FLIEGER

Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa z siedzibą w Poznaniu

HISTORIA POLICJI OD CZASÓW II WOJNY ŚWIATOWEJ DO WSPÓŁCZESNOŚCI

Policja, to umundurowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego.¹

W 1939 roku powołano do życia Policję Polską, na podstawie zarządzenia generalnego gubernatora, którym był dr Hansa Frank. Na podstawie tego aktu przedwojenna Policja Państwowa przekształciła się w służbę komunalną, która była zarządzana przez starostwa powiatowe i miejskie. Formacja ta zajmowała się sprawami porządku i bezpieczeństwa ogólnego, kontrolą ruchu drogowego, wykonywała czynności policyjno-administracyjne względem ludności polskiej. Ponadto pełniła funkcje przemysłowo-handlowe. Policja państwowa wykonywała zadania typowe dla policji związane z ochroną porządku publicznego oraz była przy tym traktowana przez okupanta jako służba pomocnicza policji niemieckiej.²

Podczas okupacji uprawnienia Policji Polskiej w odniesieniu do Polaków związane były z interwencjami, natomiast wobec Niemców i Volksdeutsche'ch malały tak bardzo, że interwencje polskich policjantów były mało skuteczne. Należy dodać, że służba w Policji Polskiej miała charakter przymusowy. W zakresie przestępstw pospolitych funkcjonariusz Policji Polskiej odpowiadał przed polskimi organami wymiaru sprawiedliwości. Natomiast od 1943 roku zmieniło się to i funkcjonariusz odpowiadał wyłącznie przed sądami niemieckimi na zasadach zbliżonych do policji niemieckiej. W ten sposób wszechwładza policji hitlerowskiej wobec polskich funkcjonariuszy została ograniczona.³

Jednostki Milicji Obywatelskiej były tworzone na podstawie dekretu PKWN z 27 lipca 1944 roku. To rady narodowe w terenie tworzyły te jednostki. Ponadto sprawowały nadzór społeczny. Urzędy milicji tak i podlegały radom narodowym w zakresie gospodarczym i budżetowym. Formalne rozwiązanie Policji Państwowej nastąpiło 15 sierpnia 1944 roku, potem zaczęto tworzyć Milicję Obywatelską. Stwierdzono, że Milicja Obywatelska to prawnopubliczna formacja służąca bezpieczeństwu publicznemu.⁴ Do zadań Milicji Obywatelskiej zakwalifikowano: ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego, dochodzenie i ściganie przestępstw, wykonywanie zleceń władz administracyjnych, sądów i prokuratury w zakresie przewidzianym prawem.

W połowie lat 50-tych przestaje istnieć podziemna opozycja. W 1949 roku minister bezpieczeństwa publicznego położył czynny udział Milicji Obywatelskiej z prac aparatu bezpieczeństwa publicznego. W 1952 roku komendant główny Milicji Obywatelskiej wcielił w życie instrukcję dotyczącą zasad ujawniania i zwal-

¹ Ustawa o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 7, poz. 58, z późn. zm.), art.1.1.

² A. Misiuk: *Instytucje policyjne w Polsce. Zarys dziejów od X wieku do współczesności*. Szczecin 2006, s. 124

³ Ibidem, s. 125

⁴ Ibidem, s. 132

czania demoralizacji i przestępstwa przeciwko ci nieletnich.⁵ 20 lipca 1954 roku został wydany dekret o Milicji Obywatelskiej, w którym określono zadania milicji: strzeżenie porządku i wewnątrz, ochrona własności społecznej oraz bezpieczeństwa i mienia obywateli, przeciwdziałanie i zapobieganie przestępstwom, przeprowadzanie postępowań przygotowawczych w sprawach karnych, wykonywanie zaleceń prokuratorów i sądów oraz innych władz publicznych organów państwa w zakresie prawem przewidzianych.⁶ 21 grudnia 1955 roku określono organizację milicji. Komenda Główna była organem centralnym.⁷ Rok później, bo w 1956 roku, decyzją Rady Ministrów powołano ZOMO.⁸

W 1967 roku Biuro Prewencji i Kontroli Ruchu Drogowego oraz oddziały ZOMO zostały włączone do Komendy Głównej Milicji Obywatelskiej. Rok 1975 jest związany z kolejną reorganizacją, która była spowodowana zmianami podziału terytorialnego i organizacji terenowej administracji państwowej. Zlikwidowano powiaty, w których funkcjonowały organy, które dotyczyły działania Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa przy komendach wojewódzkich.⁹

Milicja Obywatelska starała się skupić swój wysiłek na walce z przestępstwami.¹⁰

Badania nad prawem policyjnym w Polsce zaczęły się w połowie lat 1990/1991 utworzono w ramach Instytutu Nauk Policyjnych Zakład Prawa Policyjnego w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. W Katedrze Kryminalistyki na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego z inicjatywy T. Hanauska rozpoczęto wykłady z nauki o policji.¹¹

Zmiany podstaw prawnych odnoszą się do organów i funkcjonowania organów policji w Polsce nastąpiły w kwietniu 1990 roku. Natomiast parę dni wcześniej, bo 6 kwietnia, uchwalona została Ustawa o Policji. Ustawa ta rozwiła Milicję Obywatelską i utworzyła Policję.¹²

Według Ustawy o Policji, jak wcześniej wspominałam, Policja, to: sumundorowana i uzbrojona formacja służąca społeczeństwu i przeznaczona do ochrony bezpieczeństwa i ludzi oraz do utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.¹³

Ustawa miała na celu uregulowanie spraw Policji oraz policjantów całego państwa. Organizacja Policji została w ustawie przedstawiona w dwóch ujęciach. W pierwszym ujęciu została wprowadzona podziałowa rodzaje policji. Drugie natomiast ujęcie stanowiło system organów Policji w zakresie terytorialnym.¹⁴

Ustawa o Policji od 1990 roku była wielokrotnie nowelizowana.¹⁵ Po 1995 roku zmiany, które nastąpiły w ustawie nie wprowadziły zasadniczych zmian w strukturze organizacyjnej policji. Należy jednak zauważyć, że ustawa, która weszła w życie 12 października 2005 roku, zmieniająca ustawę z 21 lipca 1995 roku, miała

⁵ Ibidem, s. 136

⁶ Ibidem, s. 137

⁷ Ibidem, s. 138

⁸ Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej

⁹ A. Misiuk, op. cit., s. 143

¹⁰ Ibidem, s. 144

¹¹ S. Sagan: *Organy i korporacje ochrony prawa*. Warszawa 2001, s. 154

¹² A. Misiuk, op. cit., s. 145

¹³ Ustawa o Policji, op. cit., art.1.1.

¹⁴ A. Misiuk, op. cit., s. 146

¹⁵ Ibidem, s. 147

ogromne znaczenie. W pierwszej kolejno ci zlikwidowano tutaj policj lokaln . Koncepcj likwidacji policji lokalnej rozszerzono w 1997 roku w ustawie o strach gminnych.¹⁶

Zmiany dotyczyły tak e rozdziału 3 ustawy o policji. Poszerzono zakres uprawnie policji. Dodano uprawnienia dotycz ce zatrzymania osób pozbawionych wolno ci, które opu ciły areszt ledczy lub zakład karny na podstawie zezwolenia, ale nie powróciły do niego w okre lonym terminie.¹⁷ Je li chodzi o wymagania stawiane kandydatowi do słu by w Policji, to niektóre kompetencje komendanta gównego przekazano ministrowi spraw wewn trznych.

Osłabienie pozycji ustrojowej policji w zwi zku z wprowadzeniem trójstopniowego podziału władzy organów administracji rz dowej i samorz dowej nast piły w 1999 roku. Konsekwencj tego był kolejne znowelizowanie ustawy o policji. Do nowego podziału terytorialnego dostosowana została odpowiednio struktura organów policji. Wprowadzono wją ciwe jednostki policji na ka dym poziomie podziału terytorialnego - komisariaty, komendy powiatowe, komendy wojewódzkie. Wprowadzono mo liwo tworzenia rewirów dzielnicowych. Stworzono nowe zasady powoływania komendantów poszczególnych jednostek policji - system konkursowy. Nast piła decentralizacja policji. Nast pnie zgodnie z ustaw z 13 pa dziernika 1998 roku komendy powiatowe i wojewódzkie zostały przekształcone w jednostki organizacyjne, stanowi ce aparat pomocniczy odpowiednich kierowników zespołowych słu b.¹⁸

13 listopada 2002 roku nast piła kolejna nowelizacja ustawy o policji i tutaj zrezygnowano z instytucji konkursu z udziałem przedstawicieli samorz du terytorialnego i wojewody. Maj oni tylko prawo opiniowania kandydatów na stanowisko komendantów wojewódzkich i powiatowych Policji. Ponadto odebrano komendantom powiatowym samodzielno finansow , ale stworzono za to mo liwo finansowania przez gminy i powiaty mi dzy innymi dodatkowych słu b przez policjantów.¹⁹

System organizacyjny policji ukształtowałsi na pocz tku lat 90-tych XX wieku w skutek przemian ustrojowych, które nast piły w Polsce. Podstaw prawn tutaj jest ustawa o policji, która jest oparta na zasadach uformowanych przez lata funkcjonowania organów ochrony bezpiecze stwa i porz dku publicznego.²⁰

Moim zdaniem na przestrzeni lat, a raczej wieków organizacja, funkcjonowanie i struktura policji zmieniają si bardzo znacznie. Obecnie funkcjonuje ustawa o policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku z wieloma nowelizacjami. Policjanci zyskują coraz wi cej zaufania w ród społecze stwa. Nie jest ono jednak 100%, ale mie ci si powy ej 60%. Wydaje mi si , e jest to do wysoki stopie zaufania. Policja obecnie ma szeroki wachlarz uprawnie , kompetencji, dzi ki któremu mo e dba o porz dek i bezpiecze stwo publiczne ludzi.

¹⁶ Ibidem, s. 148

¹⁷ Ibidem, s. 148

¹⁸ Ibidem, s. 150

¹⁹ Ibidem, s. 152

²⁰ Ibidem, s. 152